

การวิเคราะห์วิถีคิดและพฤติกรรมผ่านความสัมพันธ์ชาย-หญิงของตัวละครเอกใน
หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด Onna no Inai Otokotachi ของ ฮารุกิ มูราคามิ¹
Analysis of Ways of Thinking and Behaviors Through the Main Characters'
Male-Female Relationships in Haruki Murakami's "Onna no Inai Otokotachi"
Short Stories

ดุสิตา ปริญาพล²

บทคัดย่อ

หนังสือรวมเรื่องสั้น ชุด Onna no Inai Otokotachi (เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง-ผู้วิจัย) คือหนังสือรวมเรื่องสั้นทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ Doraibu mai kaa (Drive my car), Iesutadee (Yesterday), Dokuritukikan (อวัยวะอันเป็นอิสระ), Sheerazaado (ซาห์ราซัด), Kino (คิโนะ) และ Onna no Inai Otokotachi (เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง) ซึ่งเป็นผลงานล่าสุดของฮารุกิ มูราคามิ ที่รวบรวมและตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์bungkenju (文藝春秋) แล้วเสร็จในเดือนเมษายน 2557 และยังไม่มีการแปลเป็นภาษาไทย เรื่องสั้นชุดนี้มีเกณฑ์การวางทิศทางของเรื่องไปในทางเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ ผู้ชายซึ่งเป็นตัวละครเอกทุกตัวจะต้องเผชิญหน้ากับการสูญเสียหญิงคนรัก

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและพฤติกรรมของตัวละครเอกในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ว่าสะท้อนความจริงอันเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นอย่างไร โดยใช้ทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมญี่ปุ่น (日本文化論) ผลการวิจัย

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์วิถีคิดและพฤติกรรมผ่านความสัมพันธ์ชาย – หญิง ของตัวละครเอกในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด Onna no Inai Otokotachi ของฮารุกิ มูราคามิ

²อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พบว่า การรับมือกับปัญหาดังกล่าวของตัวละครเอกชายมีแนวคิดที่เป็นจุดร่วมกัน คือ ภาวะการฟุ้งฟิง (อามาเอะ:甘え) การปิดกั้นตัวตนที่แท้จริงและสร้างตัวตนใหม่ (ทาเทมาเอะ:建前) และการไม่แสดงความต้องการที่แท้จริง (ฮอนเนะ:本音) อันเป็นผลมาจากจิตสำนึกที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ที่คนรักที่ดีพึงกระทำ (กิริ: 義理) ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่เป็นจุดร่วมหลัก เนื่องจาก “กิริ” มีปรากฏให้เห็นชัดเจนในตัวบทครบทั้ง 6 เรื่อง โดยแนวคิดเหล่านี้ล้วนแสดงเอกลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นบางประการอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: วิธีคิด; พฤติกรรมการแสดงออก; ทฤษฎีวัฒนธรรมญี่ปุ่น

Abstract

Haruki Murakami's latest novel entitled "Onna no Inai Otokotachi" - which can be translated as "Men without Women" - is a collection of his six short stories; Doraibu Mai Kaa (Drive My Car), Iesutadee (Yesterday), Dokuritukikan (Independent Organ), Sheerazaado (Scheherazade), Kino and Onna no Inai Otokotachi (Men without Women). The Japanese edition was published in April 2014 by Bungei Shunju publishing company and haven't been translated into Thai yet. In each of these six stories, the main character is a man who has suffered from losing his lover.

The purpose of this study, based on "Theories on Japan" (Nihonbunkaron - 日本文化論), was to examine how male protagonist's mindset and behaviors toward his circumstances reflect the Japanese cultural identity. The study indicated that those main characters from all short stories share some distinctive points in common as follows: the lack of self-reliance (Amae:甘え) the behaviors and opinions one displays on the surface or in public (Tatemaie - 建前) and the contrast between a person's true feelings and desires (Honne - 本音) affected by the sense of social obligation/duty (Giri - 義理) as a gentleman. These social values are still prevalent in the mind of Japanese people.

Keywords: Ways of thinking; Behaviors; Theories on Japan

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ฮารุกิ มุราคามิคือนักเขียนชาวญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงระดับโลก ผลงานของเขามีหลากหลายประเภท เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บทความ งานแปล เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลงานที่โดดเด่น เห็นได้จากกระแสตอบรับจากนักอ่านทั่วโลก “การอ่านหนังสือของมุราคามิเป็นเหมือนแฟนชั่น ที่นักอ่านหนุ่มสาวร่วมสมัยจะไม่ยอมให้ตัวเองตกยุค นับเป็นปรากฏการณ์ของวงการวรรณกรรมที่ ‘ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย’” (องอาจ สุวรรณโชติ, 2557, หน้า 5) โดยเฉพาะนวนิยาย และเรื่องสั้นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก 44 ภาษา รวมทั้งภาษาไทย ซึ่งในประเทศไทยมีผลงานแปลของเขาเกือบทุกเรื่อง

หนังสือรวมเรื่องสั้น ชุด Onna no Inai Otokotachi 女のいない男たち (เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง-ผู้วิจัย) คือหนังสือรวมเรื่องสั้นทั้งหมด 6 เรื่อง ประกอบด้วย Doraibu mai kaa (Drive my car), Iesutadee (Yesterday), Dokuritukikan (อ วิย วะ อัน เป็ น อี ส ระ), Sheerazaado (ซหาร์ราซัด), Kino (คิโนะ) และ Onna no Inai Otokotachi (เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง) ซึ่งเป็นผลงานล่าสุดของ

มุราคามิที่เพิ่งถูกรวบรวมและตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์bung เกซุนจู (文藝春秋) แล้วเสร็จในเดือนเมษายน 2557 ที่ผ่านมา และยังไม่มีการแปลเป็นภาษาไทย โดยเรื่องสั้นชุดนี้มีเกณฑ์การวางทิศทางของเรื่องไปในทางเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือ มุราคามิได้กำหนดเนื้อเรื่องให้ผู้ชายซึ่งเป็นตัวละครเอกทุกเรื่องจะต้องเผชิญหน้ากับการสูญเสียหญิงคนรักไป ซึ่งการวางแนวคิดและกำหนดบทบาทตัวละครเอกให้รับมือกับปัญหาดังกล่าวได้สะท้อนความจริงอันเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นบางประการอย่างชัดเจน

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่เป็นเกาะ ซึ่งมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนมายาวนานกว่าพันปี โดยมีการปิดประเทศตลอดระยะเวลากว่า 200 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1639 – 1854 โดยเริ่มเปิดประเทศอีกครั้ง เมื่อหนึ่งร้อยกว่าปีที่ผ่านมามาเท่านั้น ทำให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความนึกคิด สำนวนการพูด การแสดงออกทางภาษา ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่น สิ่งเหล่านี้มีส่วนอย่างมากในการกำหนดบทบาท และลักษณะการแสดงออกทางด้าน

การใช้คำพูดของชาวญี่ปุ่น (ปริยา วงษ์ชมทอง, 2528, หน้า 64-65, 135)

อย่างไรก็ตาม สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงระหว่างความคิดและค่านิยมแบบเก่า และวิวัฒนาการแบบก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นนับแต่นั้น เกิดความกดดันด้านจิตใจรอบด้าน โดยเฉพาะชายชาวญี่ปุ่นผู้ซึ่งต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ในฐานะที่ต้องแบกรับความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศของตนให้ทัดเทียมโลก จากสภาพสังคมดังกล่าว นำไปสู่คำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงของญี่ปุ่น เริ่มจากกิจกรรมทางสังคมนอกบ้านของสามีชาวญี่ปุ่นผู้ซึ่งให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการทำงานเป็นทีม ดังนั้นเวลาหลังเลิกงาน จึงมักไปทานอาหารเย็นหรือดื่มเหล้ากับเพื่อนร่วมงาน เพื่อเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน และใช้เวลานี้ปรับทุกข์หรือระบายความเครียดซึ่งกันและกัน (ฮาเซกาวา, 2548, หน้า 123) การที่สามีต้องทำงานหนัก ทำให้ภรรยาชาวญี่ปุ่นรู้สึกเห็นใจสามีเป็นอย่างมาก ความรู้สึกเป็นห่วงและเห็นใจนี้ ทำให้ภรรยาชาวญี่ปุ่นมี

บทบาทคล้ายแม่ที่เข้าใจลูก เพื่อให้สามีได้ปลดปล่อยระบายความอัดอั้นใจออกมาได้บ้าง (อามาเอะ : 甘え) ซึ่งไม่เหมือนความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยาทั่ว ๆ ไปในสังคมของชาติอื่น ๆ

ยิ่งไปกว่านั้นผลจากการแพ้สงครามทำให้ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยังนิยม “ลัทธิรวมกลุ่ม” (集团意識) มากกว่าเดิม เพราะรู้สึกอึดใจและสบายใจที่ได้ร่วมมือทำงานกันอย่างแข็งขัน รักใคร่ เห็นอกเห็นใจกันในกลุ่มคณะของตน และยังยืนยันสถานะความเป็น “คนใน” ของกลุ่มอีกด้วย (insiders : ウチ) สภาพสังคมในระบบกลุ่มดังกล่าวตอกย้ำค่านิยมความปรองดอง (วะ : 和) ที่มีมาตั้งแต่สมัยที่ประเทศญี่ปุ่นยังเป็นประเทศเกษตรกรรม นั่นคือการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การคำนึงถึงความรู้สึกของอีกฝ่าย โดยไม่สามารถเอาความรู้สึกส่วนตัวของตนเองมาเกี่ยวข้องได้

สิ่งที่ยกตัวอย่างข้างต้น ล้วนมีอิทธิพลต่อกระแสความคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงของชาวญี่ปุ่น เมื่อ “วัฒนธรรม” หรือสิ่งที่เป็นแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันในสังคมกลายเป็น

สิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม กล่าวคือ “วัฒนธรรม” กลายเป็น “ธรรมชาติ” ของมนุษย์ (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2548, หน้า 110) แล้ว การศึกษา “ธรรมชาติ” ในความคิดที่ส่งผ่านพฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่องสั้นชุดดังกล่าว โดยใช้ทฤษฎีวัฒนธรรมญี่ปุ่น (日本文化論) จะแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นบางประการอย่างแน่นอน

ทฤษฎีวัฒนธรรมญี่ปุ่น (日本文化論)

Matsui Yoshikazu (1991) ได้ให้คำจำกัดความของทฤษฎีวัฒนธรรมญี่ปุ่น (日本文化論) หรืออีกชื่อคือ ทฤษฎีคนญี่ปุ่น (日本人論) ว่าคือ ทฤษฎีที่ใช้อธิบายความเป็นประเทศญี่ปุ่น ความคิดของคนญี่ปุ่นเป็นอย่างไร มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคนในชาติอื่นอย่างไร โดยใช้ปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นตัวอธิบายและหาคำตอบ กล่าวคือลักษณะพิเศษดังกล่าวมิได้มองเพียงแค่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่วิเคราะห์ผ่านกรอบของคำว่า “คนญี่ปุ่น” ทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นประเด็นกว้าง ๆ ได้ดังนี้

1) ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนอย่างเป็นธรรมชาติ

2) ความคิดที่ว่าคนญี่ปุ่นรักชาติและเป็นประชาชาติ เป็นความคิดกระแสหลักที่มักถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายความเป็นญี่ปุ่น แม้กระทั่งทุกวันนี้

3) คนญี่ปุ่นมีความอ่อนไหวต่อความคิดเห็นของคนต่างชาติ

สำหรับประเด็นในข้อ 1) เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เกิดจากการรวมตัวกันของชนชาติเผ่าพันธุ์เดียว ภาษาที่ใช้มีภาษาเดียว ทำให้กลายเป็นชนชาติที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามธรรมชาติ ภายใต้วัฒนธรรมหนึ่งเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะได้รับวัฒนธรรมจากภายนอกมาจำนวนมาก ซึ่งเป็นธรรมดาของประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะ แต่ “คนญี่ปุ่นจะสามารถปรับเอาวัฒนธรรมใหม่นั้นมาประยุกต์ใช้อย่างชำนาญ ผสมผสานของตนเองเข้าไปจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของคนในชาติญี่ปุ่นเท่านั้นขึ้นมาได้” (ปรีชา วงษ์ขมทอง, 2528, หน้า 271)

คัทซึยูกิ ฮาเซกาวา (2548) กล่าวว่า โดยพื้นฐานแล้วประเทศญี่ปุ่นเกิดจากการรวมตัวกันของคนกลุ่มใหญ่ที่เรียกว่าชาวญี่ปุ่น ซึ่งภายในนั้นก็ประกอบและสามารถ

แยกย่อยเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ต่าง ๆ ได้อีกหลายกลุ่ม เช่น บริษัทหรือที่ทำงาน ครอบครัว เพื่อนสนิท เป็นต้น ซึ่งคนญี่ปุ่นจะเห็นความปรองดอง สนิทสนมกันในกลุ่มสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด และต่างมีจิตสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในกลุ่มสูงมาก

ประเด็นในข้อ 2) วรรณกรรมญี่ปุ่นที่ได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรชิ้นแรกคือ เรื่องโคจิเกกิ (古事記) มีเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าและตำนานต่าง ๆ เขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างชาติ โดยการหลอมรวมญี่ปุ่นให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ด้วยตำนานเรื่องเล่าที่กล่าวถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษผู้ปกครองญี่ปุ่น เนื้อเรื่องอธิบายการสืบเชื้อสายขององค์จักรพรรดิที่มาจากสุริยเทพ หรือเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์ (อามาเตราสุโอมิกามิ : 天照大神) ปลุกฝังให้สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ตามหลักศาสนาชินโต ซึ่งส่งผลต่อการควบคุมประชาชนให้อยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิมาเป็นเวลานานจวบจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดแล้ว กระแสชาตินิยมของญี่ปุ่นนั้นเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างแนวทางการปกครองที่ถือว่ามีรัฐเปรียบเทียบเสมือนครอบครัวใหญ่ (the family state

– kazoku kokka) และแนวคิดเรื่อง “จริยธรรมแห่งชาติ” (national morality – kokumin dotoku) ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มีรากฐานความคิดแบบขงจื้อ รวมถึงประเพณีการเคารพบูชาจักรพรรดิ ตั้งสมมติเทพ และในฐานะพ่อของแผ่นดิน (รัฐเปรียบเสมือนครอบครัวหนึ่งเดียวกัน) (ไชยันต์ ไชยพร, 2550, หน้า 41) ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นมีความเป็นประชาชาติ

ประเด็นสุดท้ายในข้อ 3) นับตั้งแต่อดีตเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อน อาชีพหลักของคนญี่ปุ่น คือ เกษตรกรรม ส่งผลให้คนญี่ปุ่นมีลักษณะการทำงานเป็นกลุ่ม (集團意識) และความสัมพันธ์ตามแนวคิดของบุคคลในกลุ่ม จะขึ้นอยู่กับความอาวุโสและตำแหน่ง นอกจากนั้น ชาวนามักเปรียบเทียบผลการเก็บเกี่ยวของตนกับของคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการคิดเช่นนี้ นำไปสู่การที่คนญี่ปุ่นมักตัดสินใจทำอะไรโดยคำนึงถึงความคิดของผู้อื่นอยู่เสมอ โดยเมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักเหตุผล การกระทำเพื่อแก้ปัญหา มักจะถูกครอบงำโดยความคิดที่ว่า มีผู้อื่นมองดูอยู่หรือไม่ หรือเสี่ยงต่อการถูกติฉินนินทาหรือไม่ ซึ่ง Max Weber (ค.ศ.1864 -1920) ได้จัดลัทธิชินโตของคนญี่ปุ่นไว้ใน

กลุ่มแนวคิดนิยามคุณค่าภายนอก คือ การให้ความสำคัญกับเรื่องที่อยู่อื่นคิด และกระทำอยู่มากกว่าการทำตามจิตสำนึกของตนเอง (Max Weber อ้างถึงใน Gen Itasaka, 2549, หน้า 161)

ตามปกติชาวญี่ปุ่นมักจะแบ่งชาวต่างชาติออกจากพวกของตน ถึงแม้จะมีความสนิทสนมกันอยู่บ้าง แต่พวกเขาจะไม่มองว่าชาวต่างชาติเป็นพวกเดียวกับตน ชาวญี่ปุ่นมักจะขีดเส้นแบ่งและปฏิบัติต่อชาวต่างชาติเหมือนกับเป็นแขกหรือเป็นคนนอก (ฮาเซกาวา, 2548, หน้า 37) ดังนั้น ชาวญี่ปุ่นจึงมีความอ่อนไหวต่อความคิดเห็นของคนต่างชาติ ซึ่งถือเป็นคนนอกนั่นเอง

ประเด็นข้างต้น นำไปสู่วิธีคิดอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นในหลายแง่มุม ซึ่งสามารถใช้อธิบายพฤติกรรมการแสดงออกบางประการที่ไม่เหมือนกับชนชาติอื่น โดยทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมญี่ปุ่น (日本文化論) ยังสามารถจำแนกย่อยเป็นแนวคิดได้อีกหลากหลาย แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้จะหยิบยกเฉพาะแนวคิดที่สามารถอธิบายวิธีคิดและพฤติกรรมแสดงออกที่เห็นผ่านความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครชาย-หญิงดังต่อไปนี้

ทาเทมาเอะและฮนเนะ (建前と本音) : ฉากหน้าและความรู้สึกที่แท้จริง

ต่อเนื่องจากแก่นทางความคิดของคนญี่ปุ่น ทั้ง Matsui Yoshikazu (1991) และ เก็น อิตาซากะ (2549) ได้หยิบยกเรื่องการให้ความสำคัญกับสายตาคอรอบข้างมากกว่าการทำตามจิตใต้สำนึกของตนเอง นำไปสู่ความคิดเรื่องการแบ่งคนรู้จักออกเป็น “คนใน” (insiders : ウチ) และ “คนนอก” (outsiders : ソト) คำว่า “คนใน” หมายถึง คนภายในครอบครัวและญาติพี่น้องเป็นลำดับแรก ต่อจากนั้นจะเป็นคนที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดเดียวกัน เพื่อนนักเรียน คนในวงอาชีพเดียวกัน สมาชิกของสโมสรหรือสมาคมเดียวกัน คนที่มีความสนใจเหมือน ๆ กัน และต่อจากนั้นไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ (อิตาซากะ, 2549, หน้า 161-162) กล่าวคือ เมื่อคนญี่ปุ่นวางตัวอยู่ในสังคมที่ตนเองได้ประเมินแล้วว่าเป็นกลุ่ม “คนนอก” ทำให้จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดของคนเหล่านั้นมากกว่าตนเอง ทำให้คนญี่ปุ่นมั่นใจว่าจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นนั่นเอง แต่ในทางกลับกัน เมื่ออยู่ในกลุ่ม “คนใน” จะเกิดความขัดแย้งระหว่างหน้าที่ที่ตนเองควรปฏิบัติเมื่อคำนึงถึง

ฐานะทางสังคม หรือ “กิริ” (義理) กับความรู้สึกที่แท้จริงและอารมณ์เชิงปฏิกิริยา หรือ “นินโจ” (人情) ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า สังคมญี่ปุ่นมีการปฏิบัติต่อกันในและคนนอกไม่เหมือนกัน

“ทาเทมาเอะ” (建前) คือ พฤติกรรมที่คนญี่ปุ่นปฏิบัติต่อกันภายนอกกลุ่ม ตามบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นตามตำแหน่งอย่างเป็นทางการทางสังคม ส่วน “ฮอนเนะ” (本音) คือ เจตนาที่แท้จริงของตน ซึ่งมักจะถ่ายทอดหรือมีการบอกต่อให้กับคนในกลุ่มเดียวกันเท่านั้น ในอีกความหมายหนึ่ง “ทาเทมาเอะ” คือ การปิดกั้นความรู้สึกที่แท้จริงของตน หรือปกปิดตัวตน หรือกระทั่งสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นฉากหน้าที่สมควรจะเป็นในแต่ละสังคม และแต่ละสถานการณ์ กล่าวคือ ในสังคมญี่ปุ่นนั้น เป็นธรรมดาที่จะมีบุคคลหนึ่งคนที่สามารถแสดงตัวตนออกมาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในกลุ่ม ณ เวลานั้น และความเหมาะสมทางสังคมนั้น ๆ

Kindaichi Haruhiko (1975) ให้ความเห็นว่า “ชาวญี่ปุ่นไม่ชอบพูดอะไรออกไปตรง ๆ เพราะกลัวและไม่อยากทำร้ายจิตใจผู้ฟัง ดังนั้นโดยปกติแล้วชาวญี่ปุ่นจะค่อนข้างระมัดระวัง

ในการเลือกใช้คำพูด” (Roger & Ikeno, 2002, p.116) จะเห็นได้ว่า “ทาเทมาเอะ” เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ผลในสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการพูดและการกระทำที่กำกวมถือเป็นมารยาทที่ควรจะทำ ยิ่งไปกว่านี้ การที่ผู้ฟังต้องแปลความหมายเหล่านั้นให้ออกและแสดงความเข้าใจโดยไม่บีบบังคับให้อีกฝ่ายต้องพูดออกมาตรง ๆ ก็ถือเป็นมารยาทที่ดีที่สมควรจะทำด้วยเช่นกัน ซึ่งชาวญี่ปุ่นเห็นว่สิ่งเหล่านี้คือ ความงดงามทางวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการสร้างและ/หรือแสดงตัวตนที่ถูกต้องสมควรตามบทบาทหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตัวเองหรือคำพูดที่ไม่ตรงไปตรงมา และความกำกวมเหล่านั้นในสังคมญี่ปุ่น ในอีกแง่มุมหนึ่งถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นสิ่งสวยงาม ทำหน้าที่คล้ายสายใยประสานกับความปรองดองสามานฉันท์ นำไปสู่ความเข้าใจกันและกันภายในกลุ่ม การรับรู้ความต้องการของอีกฝ่ายโดยไม่จำเป็นต้องให้อีกฝ่ายอัดอั้น ถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นสัญลักษณ์ของคนที่อยู่ภายในกลุ่มเดียวกัน หากใครไม่เข้าใจหรือไม่สามารถทำตามที่อีกฝ่ายต้องการได้ จะถูกประเมินว่าเป็นบุคคลภายนอกกลุ่ม และจะได้

รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไป

อามาเอะและเอ็นเรียว (甘えと遠慮) :
ความคาดหวังที่จะได้รับความเข้าใจและ
ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ และความเกรงใจ

ความหมายตามพจนานุกรมของคำว่า “อามาเอะ” (甘え) มาจากกริยาคำว่า “อามาเอรุ” (甘えろ) หมายความว่า “อ่อน” หรือ “ขอความรัก ความเห็นใจ” หรือ “ขอทำตามที่คุณเสนอมา” ส่วนคำว่า “อามาเอะ” ถือเป็นคำนาม นอกจากนี้ยังมีคำว่า “อาไม” (甘み) เป็นคำคุณศัพท์ ใช้บรรยายลักษณะนิสัยของคน แสดงลักษณะของสิ่งของอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะใช้บอกพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่งได้อีกด้วย ซึ่งคำว่า “อาไม” นั้น จะมีความหมายไปทางบวกหรือลบขึ้นอยู่กับบริบทที่ใช้ (Matsui, 1991, p. 61)

ทาเคโอะ โคอิ (2538) ให้คำจำกัดความทางจิตวิทยาว่า หมายถึง ความรู้สึกของทารกที่ต้องการความรักความอบอุ่นจากแม่ ความปรารถนาที่จะได้รับความรัก และไม่ต้องการพรากจากแม่ เขากล่าวว่า ความรู้สึกที่อยู่ในคำว่า “อามาเอะ” คือความห่วงหา ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของความต้องการอ้อมอกแม่

เห็นได้ชัดจากความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่ว่าอยาก “ขึ้นไปสู่สวรรค์” ซึ่งปรากฏว่าเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวญี่ปุ่นนั้น ก็มีลักษณะเป็นมนุษย์ผู้หญิง และมีความเป็นแม่ผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งด้วย เขากล่าวว่า ความรู้สึกแบบ “อามาเอะ” จะปฏิเสธความจริงที่ว่า มนุษย์จะต้องพรากจากสิ่งที่เคยอยู่ด้วยมาแต่เดิม และ “พยายามที่จะลบล้างความเจ็บปวดจากการพรากจากกัน”

เก็น อิตาซากะ (2549) อธิบายคำว่า “อามาเอะ” ว่าเป็นคำศัพท์ที่ใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมที่คนญี่ปุ่นผู้ซึ่งถือว่าตนเองเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งคาดหวังว่าจะได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนที่อยู่ภายนอกกลุ่มได้แก่ ความคาดหวังที่จะได้รับความเข้าใจและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ นอกเหนือจากที่ควรได้รับตามบทบาทหน้าที่ทางสังคมหรือตามธรรมเนียมปกติอยู่แล้ว หรือหมายถึงสภาวะการพึ่งพาคู่คนอื่น ซึ่งจะไม่เกิดขึ้นกับคนที่อยู่ภายนอกกลุ่ม

เนื่องจากสังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า ผู้ชายคือเพศที่มีบทบาททางสังคม ส่วนผู้หญิงนั้นมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจะต้อง

ออกไปทำงานข้างนอกบ้าน โดยให้ผู้หญิงดูแลทุกอย่างในบ้าน รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูลูก (ปรีชา อิงคาภิรมย์ และสุณีย์รัตน์ เนียรเจริญสุข, 2549, หน้า 238-239) ดังนั้น จึงมีอีกคำอธิบายหนึ่งจาก Matsui Yoshikazu (1991) ที่อ้างถึง Kunio Yanakita นักวิชาการและนักชาติพันธุ์วิทยาที่มีชื่อเสียงชาวญี่ปุ่น (ค.ศ. 1875 - 1962) ให้ความหมายของความรู้สึกและพฤติกรรมการ “อามาเอะ” แบบคนญี่ปุ่นว่า มีลักษณะแบบลูกพี่งาแม่ เนื่องจากผู้หญิงที่มีบทบาทเป็นแม่ในสังคมญี่ปุ่นนั้น มีอิทธิพลต่อลูกมากกว่าบทบาทของพ่อมาก และในสังคมที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึก หรือความต้องการของตนเองได้เช่นในสังคมญี่ปุ่นนั้น คนที่จะใกล้ชิดจนถือเป็น “คนใน” (ウチ) ได้ และสามารถคาดหวังความห่วงใย ความช่วยเหลือ หรือรับฟังความเอาแต่ใจของบุคคลคนหนึ่งได้นั้น คือ “แม่” นั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น ทาคะโอะ โคอิ (2538) พบว่า “อามาเอะ” จะแสดงความพยายามที่จะเข้าไปใกล้ผู้อื่น คล้ายความต้องการของเด็กทารกแรกเกิดที่ต้องการใกล้ชิดแม่ เขากล่าวถึง “ความต้องการที่จะพี่งา” นี้ ว่าเป็นแก่นแท้ของจิตใจคนญี่ปุ่น ซึ่งแม้สิ่งนี้จะพบเห็นได้ทั่วไปในสัญชาตญาณของมนุษย์

ทั้งหมด แต่ในหมู่คนญี่ปุ่น ความรู้สึกนี้ก็ยังมียุ่ตลอดชีวิตของความเป็นผู้ใหญ่ สิ่งนี้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนกว่าคนชาติอื่น ๆ

ผลการศึกษา

การพิจารณาจำนวนความถี่ที่แนวคิดปรากฏในตัวบท และความชัดเจนที่แนวคิดสะท้อนผ่านตัวบท ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญและจุดร่วมของแนวคิดนั้น กล่าวคือ แนวคิดที่ปรากฏบ่อยหรือแสดงให้เห็นชัดเจนคือ “แนวคิดหลัก” ส่วนแนวคิดที่มีปรากฏให้เห็นชัดเจนทุกเรื่อง จากทั้งหมด 6 เรื่อง ถือเป็นแนวคิดที่เป็น “จุดร่วม” ของวิธีคิดและพฤติกรรมของตัวละคร โดยสามารถสรุปผลได้ดังตารางต่อไปนี้

Doraibu mai kaa (Drive my car)	Iesutadee (Yesterday)	Dokuritu kikan (อวัยวะ อันเป็นอิสระ)	Sheerazaado (ซาห์ราซัด)	Kino (คิโนะ)	Onna no Inai Otokotachi (เหล่าชายผู้ไม่มี สตรีอยู่เคียงข้าง)	
○	◎	◎	◎	○	×	ทาเทมาเอะและฮนเนะ (建前と本音)
○	◎	◎	◎	◎	○	อามาเอะ (甘え)
◎	◎	◎	◎	◎	◎	กิริ (義理)

ตารางสรุปผลความถี่ที่ปรากฏ และการแสดงให้เห็นชัดเจนในตัวบท

คำอธิบายตาราง :

- ทาเทมาเอะและฮนเนะ (建前と本音)
หมายถึง ฉากหน้าและความรู้สึกที่แท้จริง
- อามาเอะ (甘え) หมายถึง ความคาดหวังที่จะได้รับความเข้าใจและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
- กิริ (義理) หมายถึง บทบาทหน้าที่ที่ควรปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงฐานะทางสังคม
- ◎ หมายถึง แนวคิดดังกล่าวปรากฏบ่อยหรือแสดงให้เห็นชัดเจน
- หมายถึง แนวคิดดังกล่าวปรากฏบ้างหรือไม่แสดงให้เห็นชัดเจน
- × หมายถึง แนวคิดดังกล่าวไม่ปรากฏเลยหรือไม่แสดงให้เห็นชัดเจน

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด Onna no Inai Otokotachi ของ ฮารุกิ มุราคามิ แนวคิด “กิริ” (義理) หรือ “บทบาทหน้าที่ที่สังคมคาดหวังให้คุณปฏิบัติ

เมื่อคำนึงถึงฐานะทางสังคม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ดังกล่าวถือเป็นสิ่งดีงามที่ควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นพิเศษในสังคมญี่ปุ่น” คือแนวคิดที่มีปรากฏให้เห็นชัดเจนทุกเรื่องทั้งหมด 6 เรื่อง ดังนั้น แนวคิดนี้จึงเป็นจุดร่วมหลักที่สำคัญที่สุดที่สะท้อนเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นผ่านตัวบทดังกล่าว

แนวคิดหลักที่สำคัญรองลงมา คือ “อามาเอะ” (甘え) และ “ทาเทมาเอะและฮนเนะ” (建前と本音) ตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากผลตารางสรุปว่า “อามาเอะ” (甘え) มีปรากฏให้เห็นชัดเจน 4 เรื่อง จากทั้งหมด 6 เรื่อง ส่วนอีก 2 เรื่องมีปรากฏบ้างแต่ไม่แสดงให้เห็นแนวคิดชัดเจน สำหรับ “ทาเทมาเอะและฮนเนะ” (建前と本音) มีปรากฏให้เห็นชัดเจน 3 เรื่อง มีปรากฏบ้างแต่ไม่แสดงให้เห็นแนวคิดชัดเจน

2 เรื่อง และไม่ปรากฏเลย หรือไม่แสดงให้เห็นชัดเจน 1 เรื่อง โดยในบทความนี้ผู้วิจัยจะหยิบยกเฉพาะแนวคิดที่เป็นจุดร่วมหลัก คือแนวคิด “กิริ” เท่านั้น

Doraibu mai kaa 『ドライブ・マイ・カー』

(Drive my car) : บทบาทหน้าที่ของสามีที่ดี

ตัวละครเอก “คาฟูกุ” 家福 เป็นภาพแทนของผู้ชายญี่ปุ่นส่วนใหญ่ ที่เลือกที่จะทำหน้าที่สามีที่ดีในสายตาของภรรยาและคนรอบข้าง และเลือกจะเก็บความเจ็บปวดที่เป็นความรู้สึกส่วนตัวไว้ภายใน

คาฟูกุ ผู้มีอาชีพเป็นนักแสดง ไม่ยอมรับความจริงเรื่องภรรยาที่มีชู้ จึงเลือกที่จะรับมือกับปัญหานี้ โดยการ “แสดง” เป็นสามีที่ไม่รับรู้อะไร เขาให้เหตุผลว่า เพราะการแสดงเป็นสิ่งที่เขานัดอยู่แล้ว แต่สุดท้ายแล้วเขาก็สารภาพกับตัวละคร “มิซากิ” みさき ว่า มาถึงจุดหนึ่งเขาไม่สามารถแยกแยะได้อีกต่อไปแล้วว่า สิ่งใดคือความจริง สิ่งใดคือการ “แสดง” การแสดงตัวตนใหม่ที่เขาสร้างขึ้นมาเพื่อปิดกั้นความรู้สึกนั้น ได้กลืนกินจนกลายเป็นตัวตนของเขาไปแล้ว

みさきが運転手を務めるようになって以来、なぜか頻りに妻のことを思い出すようになった。妻もやはり女優で、彼より二つ年下、美しい顔立ちの女だった。家福はいちおう「性格俳優」ということになっていたし、入ってくる役もいくぶん癖のある脇役であることが多かった。顔はいささか細長すぎるし、髪は若いうちからもう薄くなり始めていた。主役には向かない。それに比べると妻は正統的な美人女優だったし、与えられる役も収入も、それに相応しいものだった。しかし年齢を重ねるにつれて、彼の方がむしろ個性的な演技派の俳優として、世間で高く評価されるようになっていた。

(Haruki, 2014, pp. 29-30)

ตั้งแต่มิซากิเข้ามารับตำแหน่งคนขับรถไม่รู้ทำไมจึงนึกถึงเรื่องของภรรยาอยู่เสมอ ภรรยาของเขาก็เป็นนักแสดงแน่นอนอายุน้อยกว่าเขา 2 ปี เป็นผู้หญิงที่มีใบหน้างดงามผุดผาด คาฟูกุนั้นอย่างน้อยก็ถือเป็น “นักแสดงเจ้าบทบาท” บทที่เข้ามา มักจะเป็นพระรองที่มีนิสัยติดตัวอะไรสักอย่าง ใบหน้าของเขายาวเกินไปได้เล็กน้อย ผมมีแนวโน้มว่าจะบางตั้งแต่ยังหนุ่ม ไม่เหมาะที่จะเป็นพระเอก เมื่อเทียบกันแล้ว ภรณยานั้นเกิดมาเพื่อที่จะเป็นนักแสดงหญิงแสนสวย ทั้งบทที่ได้รับและรายได้ก็ช่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม

เมื่ออายุมากขึ้นเรื่อย ๆ เขากลับได้รับ
ความนิยมอย่างสูงในสังคม ในฐานะ
นักแสดงที่มีบุคลิกเด่นชัดเป็นของตัวเอง
ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าคาฟูงุมัก
จะเปรียบเทียบตนเองกับภรรยาอยู่เสมอ
ไม่ใช่ด้านอุปนิสัย แต่เป็นด้านหน้าที่การงาน
ตลอดจนรูปร่างหน้าตา เนื่องจากรูปร่างหน้าตา
เป็นส่วนประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของ
อาชีพนักแสดง อาจกล่าวได้ว่า เขาเห็นภรรยา
เป็นเหมือนคู่แข่งทางสายอาชีพ โดยเห็นว่า
ตนเองผู้ซึ่งเป็นไปได้เพียงแค่บทพระรอง ไม่มีทาง
ได้เป็นพระเอก ย่อมไม่คู่ควรกับนางเอกเช่น
ภรรยา ซึ่งความไม่คู่ควรหรือแม้กระทั่งความ
ไม่สมฐานะการเป็นสามีที่ดี หมายถึงคาฟูงู
ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามฐานะที่สมควรทำ
ตามแนวคิด “กิริ” ได้ เนื่องจากความสัมพันธ์
ฉันท์สามี-ภรรยาตามอุดมคติของชาวเอเชีย
คือ การที่สามีต้องเก่งกว่าภรรยา สามีต้องเป็น
ช้างเท้าหน้าให้ภรรยาเดินตามหลัง เป็นต้น
(ปริยา อิงคาภิรมย์ และสุณิษร์รัตน์ เนียรเจริญสุข,
2549, หน้า 232)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองว่า “กิริ” เป็นสาเหตุ
ที่ทำให้เขาเลือกยอมรับการที่ภรรยามีฐานะตลอด
โดยเลือกที่จะไม่ทำอะไรกับปัญหาดังกล่าว

Iesutadee 『イエスタデイ』 (Yesterday) : บทบาทหน้าที่ของเพื่อนชายที่ดี

ตัวละครเอก “คิทารุ” 木樽 เป็นภาพ
แทนวัยรุ่นในสังคมเมือง ผู้ซึ่งเคืองคว้างและ
ยังหา “ตัวตน” ที่จะยืนอยู่ในสังคมไม่ได้ ทั้ง
ที่คิทารุเป็นชาวโตเกียวแต่กำเนิด แต่เขาเลือก
“ตัวตน” ที่เป็นคนคันไซ นั้นหมายถึง เขาเลือก
ที่จะปกปิดตัวเอง และสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมา
เพียงเพื่อที่จะได้ซ่อนอยู่ในตัวตนนั้น และ
หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด กล่าวคือ การที่เขา
เป็นตัวคนอื่น ทำให้ตัวตนที่แท้จริงของเขาไม่
เจ็บปวดนั่นเอง ดังนั้น ในท้ายที่สุด การที่เขา
เลือกที่จะหายตัวไปจาก “ผม” 僕 ซึ่งเป็นเพื่อน
สนิท และ “คุริทานิ เอริกะ” 栗谷えりか เพื่อน
สาวของเขา ก็เพื่อที่จะได้หลุดออกจากตัวตน
ที่เขาได้สร้างไว้ เพื่อออกไปค้นหาตัวตนที่
เป็นตัวเองอย่างแท้จริงที่อื่นต่อไป

しかし今はあまり顔を合わせていない。
二人で話し合って、木樽が大学に合
格するまで、勉強の邪魔にならない
ように男女としての交際は控えた方
が*いいだろう*ということになったの
だ。それを提案したのは木樽の方
だった。(Haruki, 2014, p. 79)

อย่างไรก็ตามตอนนี้ไม่ค่อยได้พบหน้ากัน
เพราะ 2 คนนั้นคุยกันว่า จนกว่าคิทารุจะ

สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ควรจะพักเรื่อง
ความสัมพันธ์ชายหญิงไว้ก่อน เพื่อจะ
ได้ไม่เป็นการรบกวนการเรียน คนที่เสนอ
ความคิดนี้ก็คือฝ่ายคิฑารุเอง

ฉากนี้เป็นตอนที่ตัวละครเอก “คิฑารุ” พุดถึงความสัมพันธ์ ณ ปัจจุบัน ระหว่างเขาและแฟนสาวที่มีชื่อว่า คิริทานิ เอริกะ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า คิฑารุเลือกที่จะจาก (สูญเสีย) หญิงคนรักไปเอง จากคำพูดข้างบนว่า “จนกว่าคิฑารุจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้” ลือว่าเขาเห็นว่าคุณค่าของตัวเองไม่ดี ไม่มีคุณค่าพอ โดยให้การสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้เป็นตัวกำหนดคุณค่าของตัวเอง เนื่องจากคิริทานิ เอริกะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ส่วนตนเองสอบตก ทำให้คิฑารุขาดคุณสมบัติการเป็นเพื่อนชายที่ดีตามแนวคิด “กิริ” ดังนั้น คิฑารุจึงใช้ข้ออ้างที่ว่า “จะได้ไม่เป็นการรบกวนการเรียน” ปกปิดความจริงที่ตนเองไม่กล้าอาจเอื้อม หรือไม่คิดว่าตนเองคู่ควรที่จะมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับเธอ

Dokuritu kikan 『独立器官』 (อวัยวะอันเป็นอิสระ) : บทบาทหน้าที่ในฐานะประชากรที่ดีของสังคม

ตัวละครเอก “คุณหมอโทไก” 渡会医師

เป็นภาพแทนของคนในสังคมใหญ่ที่ดูเหมือนเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่สุดท้ายก็ทนสภาพที่ต้องสร้างตัวตนตามความเหมาะสมและความคาดหวังของสังคมไม่ได้ จึงใช้ปมปัญหาด้านความรักเป็นเหตุจูงใจให้ตนเองหลีกเลี่ยงจากความทุกข์

「(中略) 今の生活からある日突然引きずり下ろされ、すべての特権を剥奪され、ただの番号だけの存在に成り下がってしまったら、私はいったいなにもなるのだろうか？ (中略) 美容整形外科医としての技術と信用を別にすれば、私は何の取り柄もない、ただの五十二歳の男です」

(Haruki, 2014, p. 141)

“(ละไว้) ถ้าอยู่ๆวันหนึ่งก็ถูกดึงลงมา จากชีวิตความเป็นอยู่ปัจจุบัน ถูกตัด สิทธิพิเศษทั้งหมด ลงมาสู่โลก โดยเป็น เพียงแค่เลขเบอร์เท่านั้น ฉันจะกลายเป็น ตัวอะไรหรือ (ละไว้) เมื่อแยกความไว้ใจ และความชำนาญในฐานะศัลยแพทย์ ความงามแล้ว ฉันก็ไม่มีอะไรน่าสนใจ เป็นแค่ผู้ชายอายุ 52 ปี คนหนึ่ง”

คุณหมอโทไกสงสัยในตัวตนของตนเองเสมอ เขาไม่เคยภูมิใจกับสถานะทางสังคม ทั้งความร่ำรวยและอาชีพหมอ โดยคิดอยู่ลึก ๆ ในใจว่าหากเขาไม่มีสิ่งที่สังคมคาดหวังเหล่านี้

เขาก็คงจะไม่ได้รับการยอมรับและไม่มีคุณค่า เขาหลีกเลี่ยงความรัก เพราะรู้ว่าความรัก ก่อให้เกิดความทุกข์ ดังนั้น เมื่อได้เจอกับความรักที่ทำให้เขาเป็นทุกข์ได้จริง ๆ จึงเลือกรับมือกับความทุกข์นั้นด้วยการเรียกร้องความเห็นใจด้วยการทรมานตนเอง อีกนัยหนึ่ง เขาจงใจจบชีวิตของตัวเองเพราะรัก ซึ่งการทำให้ตนเองอยู่ในสภาวะที่ไม่รับรู้สิ่งใด ๆ จะทำให้ไม่ต้องเจ็บปวดอีกต่อไป การทำตามหัวใจตนเองในครั้งนี้ ทำให้เขามีอิสระที่จะรัก และปลดปล่อยตนเองออกจากสภาพสังคมที่บีบคั้นกดดันจิตใจเขามาตลอด

สรุปได้ว่า คุณหมอโทโกไม่คิดว่าตนเองมีคุณสมบัติที่ดีในฐานะประชากรที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของสังคม จากคำพูดที่ว่า “หากถูกตัดสิทธิพิเศษทั้งหมด ฉันจะกลายเป็นตัวอะไรหรือ” และ “ฉันก็ไม่มีอะไรน่าสนใจ เป็นแค่ผู้ชายอายุ 52 ปี คนหนึ่ง” แสดงให้เห็นแนวคิด “กิริ” อย่างชัดเจน กล่าวคือ การที่ตนเองไม่ได้เป็นหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สมควรทำตามที่สังคมคาดหวัง จะทำให้ตนเองไม่มีคุณค่า

Sheerazaado 『シェエラザード』 (ซาห์ราซัด) : บทบาทหน้าที่ในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง

ตัวละครเอก “ฮาบาระ” 羽原 เป็นภาพแทนคนชายขอบ ซึ่ง “หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่สังคมไม่สนใจเหลียวแล ถูกทิ้งขว้าง แปรกแยกจากสังคมกระแสหลัก เช่น ชาวเขาชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงขายบริการ กลุ่มรักเพศเดียวกัน และกลุ่มคนพิการ เป็นต้น” (ชัยจุฑา คำแหง, 2554, หน้า 7) โดยเฉพาะในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสังคมที่ยกย่องคนทำงานหนัก คนที่ไม่สามารถออกไปใช้ชีวิตปกติ หรือไม่แม้กระทั่งช่วยเหลือตนเองได้อย่างฮาบาระ จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกสังคม “คัดออก” ไปโดยปริยาย ส่งผลให้คนเหล่านี้ถูกกีดกันไม่ให้เข้าพวก เคว้งคว้าง และไม่มีที่ยืนในสังคมสำหรับฮาบาระ การสูญเสียหญิงคนรักคือ “ซาห์ราซัด” シェエラザード คือการสูญเสียเวลาที่เป็น “ความจริง” ที่ยืนยันว่าเขามีตัวตน ได้ติดต่อ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เสมือนว่าช่วงเวลานั้นเขามีที่ยืนอยู่ในสังคมจริง ๆ กล่าวได้ว่าซาห์ราซัดเป็น “ประตู” ที่เชื่อมโยงให้เขาติดต่อกับโลกภายนอกได้ อีกแง่มุมหนึ่ง ซาห์ราซัดถือเป็น “โลกภายนอก” สำหรับเขา การที่เขาโยหาเธอจึงแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้ว

หากเลือกได้เขาก็อยากเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นกัน

羽原がシェエレガードと初めて会ったのは四ヶ月前だ。羽原は北関東の地方少都市にある「ハウス」に送られて、近くに住む彼女が「連絡系」として羽原の世話をすることになった。彼女の役目は外に出ることのできない羽原のために、食料品や様々な雑貨の買い物をし、それを「ハウス」に運ぶことだった。

(Haruki, 2014, p. 180-181)

ฮาบาระได้เจอกับซาหัทซัดครั้งแรกเมื่อ 4 เดือนก่อน ฮาบาระถูกส่งตัวมาที่ “เฮาส์” ซึ่งอยู่ในเขตชานเมืองเล็ก ๆ ของคันโตเหนือ เธอผู้ซึ่งอาศัยอยู่ใกล้ ๆ ทำหน้าที่ดูแลฮาบาระในฐานะ “ผู้ติดต่อ” หน้าที่ของเธอคือการออกไปซื้ออาหารบ้าง หรือของใช้ต่าง ๆ บ้าง แล้วก็เอามาส่งที่ “เฮาส์” ให้แก่ฮาบาระผู้ซึ่งไม่สามารถออกไปข้างนอกได้

การที่ตัวละครเอก “ฮาบาระ” “ถูกส่งตัว” มาที่ “เฮาส์” ซึ่งผู้แต่งจงใจใช้คำแสดงรูปถูกกระทำ หมายความว่าฮาบาระไม่ได้ย้ายมาอยู่ที่เฮาส์ด้วยความสมัครใจ เห็นได้ชัดว่าคนที่ส่งเขามาอยู่ในสถานที่พิเศษที่เรียกว่า “เฮาส์” ก็คิดกันให้เขาอยู่ “ที่อื่น” นอกสังคม คล้ายกับเป็นการเก็บเขาไว้โดยไม่อยากให้สังคมรับรู้การมี

“ตัวตน” ของเขา ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการเป็น “ผู้ที่ไม่สามารถออกไปข้างนอกได้” หมายถึงคนชายขอบ ที่ไม่สามารถทำหน้าที่ที่สมควรทำในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นส่วนหนึ่งในสังคมตามแนวคิด “กิริ” ได้

Kino 『木野』 (คิโนะ) : บทบาทหน้าที่ของสามมิติ

ตัวละครเอก “คิโนะ” 木野 เป็นภาพแทนของคนที่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง โดยมีปมในใจที่ไม่สามารถทำหน้าที่สามมิติให้แก่ภรรยาได้ เมื่อเกิดปัญหาที่ต้องสูญเสียภรรยาให้ชายอื่น จึงเลือกที่จะทำใจยอมรับอย่างโดยดี พร้อมทั้งออกไปค้นหาตัวตนใหม่ในที่ที่ไม่มีใครรู้จักอย่างเงียบ ๆ

やがて「これもまあ仕方ないことだろう」と思うようになった。結局のところ、そんな目に遭うようにできていたのだ。もともと何の達成もなく、何の生産もない人生だ。誰か幸福にすることもできず、むしろ自分を幸福にすることもできない。だいたい幸福というのがどういうものなのか、木野はうまく見定められなくなっていた。

(Haruki, 2014, p. 221)

ในที่สุดก็กลายเป็นคิดว่า “มันก็คงเป็นเรื่องช่วยไม่ได้” สุดท้ายก็ต้องเจอเรื่องแบบนี้

แหละ แต่ไหนแต่ไรก็มีชีวิตที่ไม่มี
ความก้าวหน้า ไม่ได้สร้างอะไรอยู่แล้ว
ไม่สามารถทำให้ใครมีความสุขได้
แน่นอนว่าไม่สามารถทำให้ตัวเองมี
ความสุขได้ด้วยความจริงแล้วสิ่งที่เรียกว่า
ความสุขคืออะไร คิโนะเองก็ไม่แน่ใจ

ฉากที่ยกมานี้เป็นตอนที่เขานึกทบทวน
เรื่องที่เกิดขึ้น หลังจากที่เพิ่งรู้ความจริงเรื่อง
ภรรยาหนี เขาตัดสินใจเดินจากมาเงียบๆ และ
เปิดร้านบาร์ชื่อ “คิโนะ” โดยหวังจะทำให้
เขาสามารถหลีกเลี่ยง หรือค้นพบความจริง
บางอย่างได้ เห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อเกิดปัญหา
เขาจะโทษตนเองว่าเป็นเพราะเขาเป็นคนที่ไม่
มีอะไรน่าสนใจ “ไม่สามารถทำให้ใครมี
ความสุขได้” ดังนั้นจึงไม่มีคุณสมบัติและไม่สามารถ
ทำหน้าที่สามีที่ดีที่สมควรกระทำ
ให้แก่ภรรยาได้ ซึ่งสอดคล้องแนวคิด “กิริ”
อย่างเห็นได้ชัด

Onna no Inai Otokotachi 『女のいない男
たち』 (เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง):
บทบาทหน้าที่ของคนรักที่ดี

นวนิยายสั้นเรื่องสุดท้ายของหนังสือ
รวมเรื่องสั้นชุด Onna no Inai Otokotachi นี้ มี

ชื่อเรื่องเป็นชื่อเดียวกับชื่อหนังสือ คือ “Onna
no Inai Otokotachi” 『女のいない男たち』
หรือ “เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง” เป็น
เรื่องที่สั้นที่สุดในบรรดา 6 เรื่องทั้งหมด ซึ่ง
ผู้แต่งจงใจให้เรื่องนี้เป็นเหมือนบทสรุปของ
เหล่าชายที่ต้องสูญเสียคนรักทุกคน

ตัวละครเอก “ผม” 僕は เป็นตัวแทน
“เหล่าชายผู้ไม่มีสตรีอยู่เคียงข้าง” ทั้ง 6 เรื่อง
แสดงความเห็นใจ หรือเข้าอกเข้าใจพวกเขาด้วยกัน
ซึ่งสรุปได้ว่าตัวละครทุกตัวต้องเผชิญหน้ากับ
ความรู้สึกโดดเดี่ยว ปิดกั้นตัวตนที่แท้จริง
และเลือกที่จะสร้างตัวตนใหม่หรือในบางกรณี
จะเลือกที่จะไม่ทำอะไรเลย โดยมีจุดร่วมกัน
เรื่องความไม่มั่นใจหรือไม่แน่ใจในสถานภาพ
ทางสังคมของตนเมื่อเทียบกับสถานภาพ
ของหญิงคนรัก ซึ่งสามารถใช้แนวคิด “กิริ”
อธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครเอกได้
ด้วยประเด็น “การขาดคุณสมบัติที่ดี ตามบทบาท
หน้าที่ที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติเมื่อ
คำนึงถึงฐานะทางสังคม”

さっきまでそこにいたのに、気がつきたとき、彼女はもういない。たぶんどこかの小狡い船乗りに誘われて、マルセイユだか象牙海岸だかに連れていかれたのだろう。僕の切望は彼らが渡ったどんな海よりも深い。どんな太烏賊や、どんな海竜がひそむ海よりも深い。自分という人間がつきづく嫌になってしまう。

(Haruki, 2014, p. 270)

ทั้ง ๆ ที่อยู่ตรงนั้นจนกระทั่งเมื่อก็ พอรู้ตัวเธอก็ไม่อยู่แล้ว บางทีอาจจะถูกกะลาสีจีโองชวนขึ้นเรือ แล้วคงจะถูกพาไปมาร์แซร์หรือโกตดิวัวร์อะไรเทือกนั้น ความสิ้นหวังของผมคือ ทะเลที่พวกเขาจะข้ามลึกยิ่งกว่าทะเลไหน ๆ ลึกยิ่งกว่าทะเลที่มีปลาหมึกยักษ์หรือมังกรซ่อนตัวอยู่ เกือบตัวเองที่เป็นอย่างนี้จริง ๆ ฉากที่ขยี้มาข้างต้นเป็นตอนที่ “ผม” นึกถึงผู้หญิงที่เป็นรักแท้ครั้งแรกของเธอ ที่ชื่อ “เอ็ม” エム เธอเป็นผู้หญิงที่ไม่เหมือนใคร รักอิสระและชอบผจญภัย ดังนั้น “ผม” จึงเปรียบเทียบการตายจากไปของเธอ ว่าเป็นการที่ออกเดินทางเพื่อไปผจญภัยในทะเลกับคนที่ไม่รู้จัก (กะลาสีเรือ) ซึ่งเมื่อเทียบกันแล้ว เขาผู้ซึ่งกล่าวว่า “เกือบตัวเองที่เป็นอย่างนี้จริง ๆ” แสดงถึงความคิดที่ว่าตนเองไม่สามารถทำให้เธอมีความสุขเช่นนั้นได้ จึงไม่มีคุณสมบัติที่

จะเหนียวรั้งเธอไว้ หรือไม่สามารถเหนียวรั้งเธอไว้ได้

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

วิถีคิดและพฤติกรรมของตัวละครเอกที่สะท้อนแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่น จากการศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีละเอียดสรุปผลได้ว่า

แนวคิด “กิริ” (義理) มักทำหน้าที่เป็น “ข้ออ้าง” หรือแสดงความรู้สึกไม่มั่นใจ ไม่แน่ใจ ในสถานะของตน เมื่อเทียบหญิงคนรักที่สูญเสียไป หรือเมื่อเทียบกับบุคคลอื่นในสังคม อีกทั้งใช้เป็น “ปม” แสดงความรู้สึกที่ตนเอง “ไม่คู่ควร” หรือ “ไม่เหมาะสม” กับหญิงคนรัก ซึ่งถือเป็น “จุดร่วม” หลักของตัวละครทุกตัว ที่มีผลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมอื่น ๆ ด้วย

ส่วนแนวคิด “อามาเอะ” (甘え) ทำหน้าที่เป็น “การอ่อน” เพื่อให้ตนเองได้รับความรู้สึกเห็นใจ หรือสงสาร ตลอดจนใช้ “เรียกร้องความสนใจ” เพื่อให้ตนเองได้รับความรัก ยิ่งไปกว่านั้น “ภาวะพึ่งพิง” แบบลูกพึ่งพิงแม่ก็มีปรากฏให้เห็นในตัวละครด้วย

“ทาเทมาเอะ” (建前) ทำหน้าที่เป็น “สถานที่หลบหนี” จากสภาพสังคมที่บีบคั้น หรือกดดันอะไรบางอย่าง อีกแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า “ทาเทมาเอะ” เป็นตัวตนอีกตัวตนหนึ่งที่ตัวละครจำเป็นหรือพยายามสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความคาดหวังของสังคม ส่วน “ฮนเนะ” (本音) มีปรากฏบ้างในบางเรื่อง ได้แก่ Doraiibu mai kaa (Drive my car) และ Iesutadee (Yesterday) ซึ่งนอกจากจะใช้ร่วมกับ “ทาเทมาเอะ” ยังพบว่ามักนำมาใช้ควบคู่กับแนวคิด “คนในและคนนอก” (ウチとソト) อีกด้วย

โดยสรุป งานวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดและพฤติกรรมของตัวละครเอกในการรับมือกับปัญหาการสูญเสียหญิงอันเป็นที่รัก พบว่ามี “แนวคิดหลัก” ที่สะท้อนความจริงอันเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม

ที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่น ได้แก่ ภาวะพึ่งพิง “อามาเอะ” (甘え) การปิดกั้นตัวตนที่แท้จริงและสร้างตัวตนใหม่ “ทาเทมาเอะ” (建前) และการไม่แสดงความต้องการที่แท้จริง “ฮนเนะ” (本音) อันเป็นผลมาจากจิตสำนึกที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนรักที่ดีพึงกระทำ “กิริ” (義理) ซึ่งเป็นจุดร่วมที่ตัวละครเอกทุกตัวแสดงให้เห็นผ่านตัวบทอย่างชัดเจน ผู้วิจัยคาดว่าผลที่ได้จะนำไปสู่ความเข้าใจแนวคิดและพฤติกรรมของชาวญี่ปุ่น หรืออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของญี่ปุ่นบางประการได้ และเสนอว่าควรดำเนินการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปในด้านรายละเอียดของแต่ละแนวคิด รวมถึงสาเหตุเบื้องหลังแนวคิดนั้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ตลอดจนข้อมูลทางสังคมศาสตร์ เพื่อนำมาพิจารณาประกอบด้วย

บรรณานุกรม

- เก็น อิตาซากะ. (2549). *GATES TO JAPAN* (สุนันทา เหล่าจันและคณะ, ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 8).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม.
- กัทซึยูกิ ฮาเซกาวา. (2548). *นี่แหละ! คนญี่ปุ่น* (อัจฉรา โทตรภวานนท์ และอุภาวรรณ
เบ็ญจโกที, ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2548). *อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง : รวมบทความวรรณกรรมศึกษาและบทวิจารณ์
วรรณกรรมไทยและเทศ*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คืบไฟ มูลนิธิเพื่อการศึกษา
ประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- ไซยันต์ ไชยพร. (2550). *POSTMODERN IN JAPAN*. กรุงเทพฯ: openbooks.
- ทาเคโอะ โคอิ. (2538). *อะมะเอะ แก่นแท้จิตใจคนญี่ปุ่น* (มณฑา พิมพ์ทอง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธัญจุฑา คำแหง. (2554). *ตัวละคร “มือที่สาม” ในนวนิยายของอะกุนิ คะโอะริ*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา วงษ์มทอง. (2528). *มองแดนซากุระ*. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาสน์.
- ปรีชา อิงคาภิรมย์ และสุณิษฐ์รัตน์ เนียรเจริญสุข. (2549). *ภาพริมสระน้ำ*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้ากรู๊ป.
องอาจ สุวรรณโชติ. คำนำจากปราชัย พันแสง. (2557). *ศาสดาบสตั้เซลเลอร์*. กรุงเทพฯ: ฟรีฟอร์ม.
- Davies R. J., & Ikeno, Osamu. (2002). *The Japanese mind: Understanding contemporary
Japanese culture*. Turtle Publishing.
- 金田一晴彦 (Kindaichi Haruhiko). (1975). *日本人の言語表現*. 東京: 講談社現代新書.
- 松井嘉和 (Matsui Yoshikazu). (1991). *日本人の考え方: 「日本論」への案内*. 東京: 凡人者.
- 村上春樹 (Murakami Haruki). (2014). *女のいない男たち*. 東京: 文藝春秋